

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Temanotat

Somalia

Matvaresikkerhet

7. september 2020

© Landinfo 2020

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A
Postboks 2098 Vika
0125 Oslo
Tel: 23 30 94 70
E-post: landinfo@landinfo.no
www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingstreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

Summary

Food insecurity in Somalia is chronic. A persistent and relatively high proportion of the population has uncertain food access and is malnourished. Conflict, drought and poverty are the main causes for food shortage in Somalia and has led to famine or an extensive food crisis in the country three times since the collapse of the Somali state in 1991.

Food shortage is generally most severe among the rural and internally displaced population and has historically hit marginalised communities the hardest, such as the Rahanwayn and Bantu populations. These communities have weaker links to resourceful networks within Somalia and the diaspora. Access to such networks makes an important contribution to Somalia household's food supply, both during ordinary times and times of crisis.

Climate change has led to more frequent droughts and floods in Somalia. The increased frequency in extreme climate means less time to recover before the next crisis. This makes vulnerable populations less resilient, and in turn, more exposed to food scarcity.

Sammendrag

Matvaresikkerheten i Somalia er kronisk dårlig. En vedvarende og relativt høy andel av befolkningen lever med usikker matvaretilgang og er underernærte. Konflikt, tørke og fattigdom er de viktigste årsakene til matvaremangel i Somalia, og har ved minst tre anledninger siden statens kollaps i 1991 ført til hungersnød eller omfattende matvarekrise.

Matvaremangelen er mest utbredt blant den rurale og internt fordrevne befolkningen, og har historisk rammet marginaliserte grupper hardest, som for eksempel Rahanwayn- og Bantu-befolkningen. Disse gruppene har svakere forbindelser til ressurssterke nettverk i og utenfor Somalia. Tilgang til slike nettverk har betydning for matvaretilgangen i somaliske husholdninger, både til vanlig og i krisetider.

Klimaendringer har ført til at tørke og flom inntreffer oftere enn før, og gir befolkningen mindre tid til å komme seg etter en krise før den neste inntreffer. Dette gjør de mest sårbare befolkningsgruppene mindre motstandsdyktige, og i tur mer utsatte for matvaremangel.

Innhold

1 Innledning	6
2 Bakgrunn	6
2.1 Geografi og klima	6
2.2 Befolkning	7
2.2.1 Nomadene.....	7
2.2.2 Jordbrukere	8
2.2.3 Bybefolkning og internt fordrevne	9
2.3 Historiske hungersnøder og matvarekriser	10
2.3.1 Hungersnøden i 1991/92.....	10
2.3.2 Hungersnøden i 2011/12.....	11
2.3.3 Matvarekrisen i 2016/17.....	12
3 Matvaresituasjonen i dag	14
3.1 Den kroniske matvareusikkerheten vedvarer	14
3.2 Væpnet konflikt, tørke og flom fortsetter å påvirke matvaretilgangen	15
3.2.1 Covid-19.....	15
3.3 Størst matvareusikkerhet i rurale områder og blant internt fordrevne.....	16
3.4 Tilgang til gode nettverk gir sikrere matvaretilgang	17
3.5 Svekket motstandsdyktighet som følge av gjentatte kriser	18
4 Nettressurser	19
5 Referanser	20

1 Innledning

Dette temanotatet gir en beskrivelse av de bakenforliggende årsakene til og konsekvensene av den mangelfulle matvaretilgangen for deler av den somaliske befolkningen.

Innledningsvis redegjør notatet kort for klimatiske forhold, befolkning og historiske hungersnøder og matvarekriser i Somalia etter statens kollaps i 1991. Deretter følger en beskrivelse av matvaresituasjonen i Somalia i dag. Til slutt presenteres ulike nettressurser, som kan konsulteres for en fortløpende oversikt over matvaresituasjonen og forhold som påvirker denne.

Temanotatet bygger på informasjon fra åpent tilgjengelige kilder, i hovedsak akademiske publikasjoner og rapporter skrevet av humanitære aktører som opererer i Somalia.

2 Bakgrunn

2.1 Geografi og klima

Somalia har et tørt klima og består i hovedsak av ørken- og steppelandskap. Jordbruk er bare mulig i noen områder nordvest i landet og i de fruktbare områdene ved Shabelle- og Juba-elvene i sør. De to elvene springer ut i det etiopiske høylandet, og er de eneste elvene i Somalia med vannføring året rundt. I tillegg finnes det flere sesongbaserte elver og elveförgreninger, hvor vannføring er begrenset til regnsesongene.

Det er to årlige regnsesonger. *Gu* (april – juni) er den mest nedbørsrike, mens *deyr* (oktober – desember) har mindre og mer sporadisk regn. Regnsesongene etterfølges av tørre sesonger; den relativt kjølige *hagaa* (juni-september) og den svært varme *jilaal* (desember- mars). Sesongene varierer fra år til år og fra region til region. I noen år kan det gå flere uker uten at det regner i regnsesongen, og periodevis regner det også i tørketiden (FSNAU & FEWSNET 2016, s. 13).¹

Tørke er et historisk gjentagende fenomen i Somalia. Ifølge det somaliske prosjektet Food Security and Nutrition Analysis Unit (FSNAU 2020) inntreffer en mild til moderat tørke hvert tredje til fjerde år, mens alvorlig tørke finner sted hvert åttende til tiende år. Flommer oppstår jevnlig i forbindelse med ekstrem

¹ I Nordvest-Somalia regner det for eksempel også i juli-august (*karan*-regnet) og i desember-januar (*xays*-regnet) (FSNAU & FEWSNET 2016, s. 13).

nedbør under regntidene, både i form av elveflommer og som styrtflod i lavtliggende områder.

Ifølge Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO 2018) er «normale regnesonger» ikke lenger normen i Somalia, og i perioden 2001-2018 ble det registrert tørke eller flom i 17 av 18 år. I en artikkel som oppsummerer tilgjengelig forskning om tørke i Øst-Afrika (Haile et al. 2019, s. 147), går det frem at tørkefrekvensen i regionen har doblet seg fra hver sjette til hvert tredje år siden 2005. Artikkelen trekker frem Somalia som det landet på hornet hvor tørke hyppigst inntreffer.

2.2 **Befolkning**

Det har ikke blitt gjennomført folketelling i Somalia siden 1970-tallet. Det foreligger dermed ingen sikre tall som kan beskrive den somaliske befolkningen. Somaliske myndigheter, i samarbeid med FN, gjennomførte imidlertid en studie i 2014 for å estimere befolkningens størrelse og sammensetning. Studien (UNFPA & FRS 2014, s. 21) anslo den somaliske befolkningen til å være i overkant av 12 millioner. De mest folkerike regionene er Sør- og Nordvest-Somalia, hvor også landets største byer Mogadishu og Hargeisa ligger.² Nordøst- og Sentral-Somalia er de tørreste områdene av Somalia, og er med unntak av større byer som Bosasso og Garowe, tynnere befolket.

Somalias befolkning har historisk bestått av nomader, jordbrukere og en mindre bybefolkning. Inndelingen i de tre gruppene beskriver ulike levebrødstrategier, men utgjør også sentrale kulturelle skillelinjer i det somaliske samfunnet (Lewis 2008, s. 3).

2.2.1 **Nomadene**

Somaliske myndigheter estimerer at om lag en fjerdedel av den somaliske befolkningen lever som nomader (UNFPA & FRS 2014, s. 22). Langt flere enn dette vil imidlertid identifisere seg med den nomadiske livsstilen, blant dem personer fra nomadiske klaner som de senere årtiene har slått seg ned i byene (Lewis 2008, s. 3).

Nomadene stammer i hovedsak fra de såkalte «noble» klanfamiliene i Somalia – Daarood, Hawiye, Isaac og Dir – og har dertil en høy sosial status. Nomadenes sosiale status og politiske posisjon i Somalia skiller seg fra øvrige afrikanske land, der nomader som regel ikke innehar en like dominerende samfunnsposisjon (Lewis 2008, s. 56).

² Det finnes heller ingen sikre estimater for innbyggertall i byene. CIA's World Fact Book (2020) anslår at det bor om lag 2,3 millioner i Mogadishu og 1 million i Hargeisa.

Historisk har nomadene hatt tilhold i Nord- og Sentral-Somalia, hvor klimaet er uegnet for jordbruk, i tillegg til grenseområdene mot Kenya i Nedre Juba. I moderne tid har medlemmer av mektige nomadiske klaner også ervervet seg lukrative landområder ved elvene i Sør-Somalia. Under styret til president Siyad Barre (1969-1991) skjedde slike landervervelser i kraft av klanmedlemmenes politiske posisjon, mens de i den lovløse perioden etter statssammenbruddet i 1991 ble foretatt av klan-baserte militser med våpen i hånd (se kapittel 3.2) (NRC et al. 2009, s. 100-104).

Nomadene livnærer seg av dyrehold. De lever som regel i mobile grupper bestående av flere beslektede familier, som forflytter seg avhengig av hvor det finnes beite og vann til dyrene. Sauer og geiter følger familieenhetene, mens slektens unge (ugifte) menn og gutter gjeter kamelene, ofte i fjerntliggende områder (Lewis, 2008, s. 51-55). De sosioøkonomiske forskjellene mellom nomadiske familier gjenspeiles i størrelsen på dyreflokkene. En velstående husholdning har i snitt i overkant av 20 kameler og 150 sauer/geiter, mens en fattig husholdning i snitt eier et par kameler og i underkant av 50 sauer/geiter (FSNAU 2016, s. 22).

Dyrehold er først og fremst en næringsvirksomhet. Buskap utgjør tre fjerdedeler av Somalias samlede eksport, og er den klart viktigste inntektskilden for nomadene (World Bank Group & FAO 2018, s. 18). Det nomadiske kostholdet består i hovedsak av jordbruksvarer som må kjøpes på markedet, mens melk og kjøtt fra egne dyr bare utgjør et tilskudd til kosten (FSNAU 2016, s. 17).

2.2.2 Jordbrukere

Myndighetene estimerer at om lag en fjerdedel av den somaliske befolkningen lever bofast i rurale områder (UNFPA & FRS 2014, s. 22). Det er grunn til å anta at de fleste av disse helt eller delvis livnærer seg av jordbruk.

De viktigste jordbruksområdene finnes i tilknytning til Juba- og Shabelle-elvene sør i landet. Langs elvebreddene er det mulig å drive irrigasjonsjordbruk, mens det i de relativt nedbørsrike områdene mellom og bakom elvene drives tørrlandbruk³ (FSNAU 2016, s. 9). Irrigasjonsjordbruket er mindre sårbart for tørke, men til gjengjeld mer utsatt for elveflommer enn tørrlandbruket.

Jordbruksområdene mellom elvene er dominert av befolkning tilhørende klanene Rahanweyn og Digil, som livnærer seg som agropastoralister⁴ (Lewis 2008, s. 59-62). I tørketiden følger de dyrene til beite, mens de returnerer til åkrene når dyrkesesongen starter. Blant de bofaste bøndene som driver irrigasjonsjordbruk langs elvene er det flere samfunn av jordbrukere med bantu-opprinnelse, såkalte

³ Tørrlandbruk er jordbruk uten irrigasjon i områder med relativt lite nedbør.

⁴ Agropastoralisme innebærer en kombinasjon av jordbruk og dyrehold.

jareer. Bantu-befolkningen består både av etterkommere av slaver og av befolkningen som holdt til langs elvene før de somaliske stammene ankom området (Luling 2002, s. 115-118; Landinfo 2005). Rahanweyn- og Bantu-befolkningene har historisk hatt (svært) liten politisk og økonomisk innflytelse i Somalia, og er blitt omtalt som henholdsvis andre- og tredjerangs borgere (Maxwell et al 2015, s. 14).

De sosioøkonomiske forskjellene mellom jordbrukere avbilder seg i størrelsen på åkere og dyreflokker, men også ved at mer velstående jordbrukere i større grad er selvforsynte med egen mat. Fattigere husholdninger er generelt ikke selvforsynte, og må kjøpe en andel av basismatvarene på markedet. I tillegg til å arbeide på eget land, er de dermed som regel avhengige av å kunne utføre lønnet arbeid i jordbruket eller i byene (FSNAU 2016, s. 14-19).

2.2.3 Bybefolkning og internt fordrevne

Den historiske befolkningen i de somaliske kystbyene, *benadir*⁵, var relativt liten og besto av arabisk-somaliske handelssamfunn uten fast tilknytning til de somaliske klanene (Lewis 2008, s. 8-9). I senere tid har eksplosiv urbanisering ført til at bybefolkningene har vokst, og i dag er alle grupper i det somaliske samfunnet representert i byene. Myndighetene estimerer at om lag 42 prosent av den somaliske befolkningen lever i «urbane» områder (FRS & UNFPA 2014, s. 22).⁶

I tilknytning til de fleste urbane områder i Somalia, er det etablert leire og bosetninger med internt fordrevne, som til sammen utgjør over en femtedel (2,6 millioner) av den somaliske befolkningen (UNHCR 2020). Internt fordrevne utgjør en sammensatt gruppe, men er som helhet den mest ressursvake befolkningsgruppen i Somalia. De livnærer seg av ulike former for inntektsbringende arbeid i den urbane og rurale økonomien, remisser og nødhjelp (Pape & Karamba 2019, s. 95-96).

En stor andel av internt fordrevne i Somalia lever i «bosetningene» i og rundt Mogadishu, som også huser andre grupper. De fleste klaner og grupper er representert i bosetningene, men flertallet av befolkningen består av medlemmer av de agropastorale Digil- og Rahanweyn-klanene (Landinfo 2016, s. 4).

⁵ Benadir er et låneord fra arabisk, en flertallsform av *bandar*, som betyr havneby. Området har altså fått navnet sitt på grunn av disse kystbyene. Se også Landinfos respons *Rer Hamar-befolkningen i Mogadishu* (2019).

⁶ I studien bemerkes det at andelen urban befolkning er relativt høy i forhold til mange afrikanske land. Forfatterne mener dette kan skyldes at de i studien har definert alle distrikthovedsteder som urbane områder, og at disse ikke nødvendigvis er «urbane» slik begrepet forstås i andre land (FRS & UNFPA 2014, s. 33).

2.3 Historiske hungersnøder og matvarekriser

Somalia har vært preget av kronisk matvareusikkerhet og vært avhengig internasjonalt nødhjelp siden 1970-tallet (Menkhaus 2012, s. 29). En kombinasjon av tørke, konflikt og fattigdom er de viktigste bakenforliggende årsakene til gjentatte akutte matvarekriser og hungersnød (Lindley 2014).

Dette notatet støtter seg til tekniske definisjoner av henholdsvis matvarekriser og hungersnøder. FAO (IPC Global Partners 2012) har utarbeidet klassifikasjonssystemet Integrated Food Security Phase Classification (IPC) for å beskrive matvaresikkerheten i et gitt område. Hungersnød (IPC 5) brukes kun i ekstreme tilfeller, der en svært høy andel av befolkningen er akutt underernært og dødeligheten som følge av sult er høy. I en matvarekrise (IPC 3 og 4) er underernæring og dødelighet som følge av sult også til stede, men i mindre grad enn ved en hungersnød.⁷ Somalia rammes av lokale matvarekriser årlig (se kapittel 3.1).

I det følgende beskrives bakgrunnen for og de humanitære konsekvensene av hungersnødene i 1991/92 og 2011/12 og matvarekrisen i 2016/17, som er de mest alvorlige periodene med matvaremangel i landet etter statsammenbruddet i 1991.

2.3.1 Hungersnøden i 1991/92

Hungersnøden i 1991/92 ble forårsaket av tørke og væpnet konflikt i tiden før og etter statskollapsen. Jordbruksområdene mellom elvene Juba og Shabelle ble særlig hardt rammet av kampene mellom opprørere og regjeringen før Siyad Barre ble drept i 1991, og av de påfølgende innbyrdesstridighetene mellom nomadiske klan-militser.⁸ Samtidig som de stridende militsene kjempet mot hverandre om kontroll av lukrative jordbrukseiendommer, utnyttet de lovløsheten til å plyndre lokale jordbrukere for mat og verdier. Resultatet var at store deler av jordbruksbefolkningen i Sør-Somalia mistet levebrødet sitt, og at landets viktigste jordbruksområder ble liggende udyrket (Luling 2002, s. 38; World Bank 2005, s. 11; NRC et al. 2009, s. 100-104).

Klaner og grupper i Sør-Somalia med lav status ble hardest rammet, ettersom de var ubevæpnet og ute av stand til å forsvare seg mot militsenes systematiske plyndringer (HRW 1993). FN i Somalia (UN Accountability Project Somalia

⁷ Hungersnød (IPC 5) defineres av at en femtedel av befolkningen er helt uten mat, mer enn 30 prosent er akutt underernærte, og at mer enn 2/10 000 voksne og 4/10 000 barn under fem år dør som følge av sult hver dag. En matvarekrise (IPC 3 og 4) defineres av at en femtedel av befolkningen har mangelfull eller svært mangelfull tilgang på mat, at mellom 10-30 prosent er akutt underernærte og at mellom 0,5-2/10 000 voksne og 1-4/10 000 barn under fem år dør som følge av sult hver dag (FAO 2012, s. 32).

⁸ De viktigste væpnede grupperingene var de Hawiye-baserte United Somali Congress (USC)-militsene, den Marehan-baserte Somalia National Front (SNF) bestående av (tidligere) regjeringsstyrker og Ogaden-dominerte militser som støttet Somali Patriotic Front (SPF) (NRC 2009, s. 101).

2019, s. 42-43) viser til at anslagsvis 80 prosent av de 250 000 som døde under hungersnøden i 1992 var Rahanwayn- og Bantu-jordbrukere.

Et stort antall ble fordrevet som følge av kampene og hungersnøden. Det totale antallet som flyktet til naboland var 800 000, mens så mange som 2 millioner ble internt fordrevet (USCRI 2001). Fordrevne Rahanwyen-klaner i Bay og Bakool hadde få muligheter til å ta seg ut av Somalia, og mange av dem søkte tilflukt i leire i rurale byer som Baidoa og Hoddur. Likeledes var det for fordrevne Rahanweyn-klaner fra Nedre Shabelle, som søkte tilflukt i Mogadishu. I Nedre Juba krysset imidlertid tusenvis av fordrevne bantu-bønder grensen til Kenya (NRC et al. 2009, s. 101).

Lovløsheten i landet vanskeliggjorde distribusjon av nødhjelp, da forsyningskolonnene i mange tilfeller ble plyndret av militser før de nådde frem til de mest utsatte områdene (Clark 1992, s. 5; World Bank Group 2005, s. 11). Den amerikansk-ledede FN-operasjonen UNITAF (Operation Restore Hope) ble iverksatt desember 1992 med mandat om å distribuere nødhjelp, og lyktes med å gjøre slutt på hungersnøden.⁹

2.3.2 Hungersnøden i 2011/12

Øst-Afrika ble høsten 2010 utsatt for den verste tørken på 50 år. Dårlige regnesonger i 2010 og 2011 rammet jordbruket i Sør-Somalia hardt. Avlingene i tørrjordbruket slo fullstendig feil, mens det irrigasjonsbaserte jordbruket langs elvene leverte dårligere avlinger enn normalt.¹⁰ Tørken gikk også utover levebrødet til nomadene i Nordøst-, Sentral- og Sør-Somalia, ettersom de dårlige beiteforholdene førte til avmagring og død i buskapen (FSNAU & FEWSNET 2011c, s.1).

Samtidig som tørken førte til en nedgang i matproduksjon og kjøpekraft i Somalia, økte matvareprisene globalt. Dette gjorde at både prisene på lokalproduserte og importerte matvarer økte, og at fattige grupper i det somaliske samfunnet ikke lenger hadde råd til å kjøpe mat (Maxwell & Fitzpatrick 2012, s. 6). FN erklærte hungersnød i seks områder sommeren og høsten 2011: Bakool, Nedre Shabelle, Bay, Balcad og Cadale i Midtre Shabelle, og IDP-bosetningene i Afgoye-korridoren¹¹ og i Mogadishu (FSNAU & FEWSNET 2011d; 2011e; 2011f).

⁹ Operasjonen mislyktes imidlertid med å skape fred og styrkene trakk seg ut i 1995.

¹⁰ Den totale kornproduksjon høsten 2010 og våren 2011 var bare på henholdsvis 20 og 26 prosent av en gjennomsnittlig avling (FSNAU & FEWSNET 2011a, s. 26; FSNAU & FEWSNET 2011b, s. 2).

¹¹ Afgoye-korridoren er en samling av bosetninger langs veistrekningen mellom byene Mogadishu og Afgoye i Nedre Shabelle.

Professor Ken Menkhaus (2012, s. 33) anslår at de sultrammede områdene i Sør-Somalia i all hovedsak var under al-Shabaabs kontroll. I tiden før tørken hadde de fleste humanitære organisasjonene, inkludert FNs matvareprogram, trukket seg ut. Årsaken til uttrekkingen var den uforutsigbare sikkerhetssituasjonen for deres medarbeidere og at amerikansk anti-terrorlovgivning gjorde det svært vanskelig for organisasjonene å operere i områder kontrollert av al-Shabaab. Da hungersnøden var et faktum høsten 2011, kastet al-Shabaab gjenværende humanitære organisasjoner ut og nektet samtidig befolkningen utreise fra sine områder (Menkhaus 2012). Dette medførte at den hardest rammede befolkningen, også var den vanskeligste å nå frem til med nødhjelp.

I en studie (Checci & Robinson 2013, s. 8) ble det funnet at om lag 258 000 personer, blant dem 133 000 barn under fem år, døde som følge av hungersnøden. Studien beregnet overdødelighet i Sør-Somalia,¹² og fant at de hardest rammede regionene var Nedre Shabelle (96 200 flere døde enn normalt), Banadir (58 000), Midtre Shabelle (22 200), Bay (20 700) og Gedo (20 700).¹³

Hungersnød og konflikt førte også til at ytterligere flere hundretusen ble registrert som internt fordrevne i Somalia, og at mer enn 300 000 flyktet til nabolandene Kenya og Etiopia (Robinson et al. 2014, s. 24, 29).

I likhet med i 1991/92 ble Rahanwayn- og Bantu-jordbrukerne aller hardest rammet av hungersnøden (Majid & McDowell 2012, s. 36; Majid et al. 2017, s. 8). Den ovennevnte studien (Checci & Robinson 2013, s. 8) estimerte at de fleste dødsfallene var blant agropastoralister (69 800 døde), internt fordrevne (68 700) og jordbrukere (46 800). Disse gruppene har til felles at de i hovedsak består av Rahanwayn og Bantu-somaliere. Til sammenligning var estimatene for bybefolkning og nomader, henholdsvis 38 200 og 34 200 døde.

2.3.3 Matvarekrisen i 2016/17

Somalia ble på nytt rammet av omfattende tørke i 2016 og 2017, da fire påfølgende regnesonger ga mindre nedbør enn normalt (Pape & Karamba 2019, s. 62).

Til forskjell fra tørkeperiodene forut for hungersnødene i 1991/92 og 2011/12 som i hovedsak rammet deler av Sentral- og Sør-Somalia, uteble regnet også i Nord-Somalia. Tørken førte til at avlinger feilet, dyredødeligheten steg og matvareprisene gikk opp, og rammet dermed levebrødet til både nomader og jordbrukere i de fleste områdene av landet. FSNAU anslo i juli 2017 at om lag halvparten av den somaliske befolkningen levde med akutt matvaresikkerhet,

¹² Tallene for overdødelighet er ikke absolutte, men et statistiske estimat innenfor et 95 prosent konfidensintervall.

¹³ Videre: Midtre Juba (11 900 flere døde enn normalt), Bakool (10 700), Nedre Juba (7900), Hiran (7400) Galgadud (4200) og Mudug (300) (Checci & Robinson 2013, s. 8).

mens en fjerdedel var avhengige av humanitær bistand eller akutt nødhjelp for å dekke sitt daglige matbehov (FSNAU & FEWSNET 2017, s. 10).

At matvarekrisen ikke utviklet seg til hungersnød skyldes flere forhold, deriblant pengeoverføringer fra den somaliske diasporaen (Plaza 2018), en vellykket nødhjelpsinnsetning og en nedbørsrik *gu*-regnesong våren 2018. Et viktig nødhjelpstiltak var kontantoverføringer til de mest utsatte husholdningene, slik at de selv kunne kjøpe matvarer. I de mest kritiske månedene mottok i snitt 2,4 millioner mennesker slik kontantstøtte månedlig (OCHA 2017, s. 15).

Al-Shabaab hadde en mer pragmatisk tilnærming enn under den foregående hungersnøden. Selv om flere nyhetsartikler våren 2017 hevdet at organisasjonen nektet befolkningen å reise til myndighetskontrollerte områder, fant Landinfo (2017, s. 4) at dette ikke medførte riktighet. Flere kilder fra internasjonale og lokale organisasjoner oppga til Landinfo at al-Shabaab tillot befolkningen å reise til myndighetskontrollerte områder ved behov, som for å få matvare- og helsebistand.¹⁴

Over 1 million mennesker forlot hjemmene sine og ble registrert som internt fordrevne i løpet av krisen (World Bank Group et al. 201, s. 155-156),¹⁵ mange av dem fra al-Shabaab-kontrollerte områder (Landinfo 2017, s. 4). Det foreligger ingen endelige estimater over antall døde, men det ble registrert en svært høy andel av akutt underernærte og en økt dødelighet blant voksne og barn i flere områder. Den høyeste dødeligheten ble registrert høsten 2017 blant internt fordrevne i Baidoa, Mogadishu og Dhusamareb (FSNAU & FEWS NET 2017, s. 9).

I en studie som sammenlignet utfallet av matvarekrisen for urbane og bofaste rurale husholdninger, fant Verdensbanken (Pape & Karamba 2019, s. 61, 67-70) at rurale husholdningene i større grad rapporterte om sult og var mer tilbøyelige å ende i fattigdom som følge av tørken enn urbane husholdninger.¹⁶

¹⁴ At befolkningen kunne reise til myndighetskontrollerte områder understøttes også av at flere hundre tusen mennesker søkte matvarebistand i Mogadishu, Baidoa og andre myndighetskontrollerte områder, mange av dem fra al-Shabaab-kontrollerte områder (Landinfo 2017, s. 4).

¹⁵ Årsakene bak interne forflytninger i Somalia er sammensatte. Av 1,1 millioner internt fordrevne i perioden november 2016 til september 2017 ble 171 000 klassifisert som «konfliktrelaterte» og 926 000 som «tørkerelaterte» (World Bank Group et al. 2019, s. 155-156).

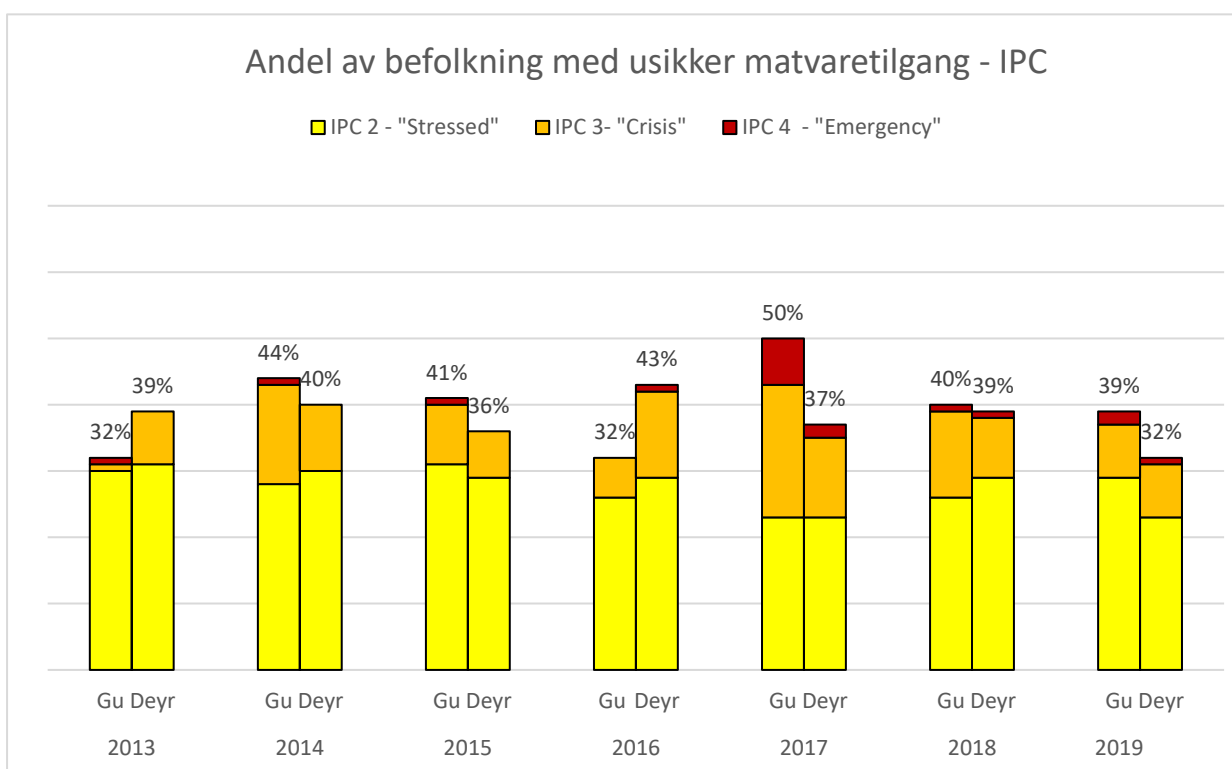
¹⁶ Denne studien inkluderte ikke nomader eller internt fordrevne.

3 Matvaresituasjonen i dag

3.1 Den kroniske matvaresikkerheten vedvarer

Somalia er preget av en kronisk matvaresikkerhet. En vedvarende høy andel av befolkningen har usikker matvaretilgang og er underernærte (OCHA 2019a, s. 21).

I overkant av en tredjedel av befolkningen, selv etter å ha tatt høyde for distribusjon av nødhjelp, var enten på grensen til eller ute av stand til å dekke sitt eget matvarebehov etter *deyr*-sesongen 2019 (se tabell).¹⁷ I mai 2020 ble det beregnet at 2,7 millioner somaliere var avhengige av månedlige nødhjelp, hvorav 2,3 millioner faktisk mottok dette (FSNAU & FEWS NET 2020, s. 7).

Tabellen er basert på tall hentet fra FSNAU & FEWS NETs «Technical Release»-rapporter i perioden høsten 2012 – våren 2020.

¹⁷ Disse beregningene er basert på «Integrated Phase Classification» (IPC), som omtalt i underkapittel 2.3. IPC klassifiserer matvaresikkerhet på en skala fra 1-5, hvor 1 er «minimal», 2 er «stressed», 3 er «crisis», 4 er «emergency» og 5 er «famine». Se FAOs (2012, s. 32) [rapport](#) for uttømmende definisjon av de ulike fasene av matvaresikkerhet.

3.2 Væpnet konflikt, tørke og flom fortsetter å påvirke matvaretilgangen

Væpnet konflikt, tørke og flom fortsetter å påvirke somalieres levebrød og matvaretilgang.

Sikkerhetsmessige forhold i deler av Sør- og Sentral-Somalia påvirker i perioder tilgangen til jordbruks- og beiteområder for lokalbefolkningen, og vanskeliggjør tilgangen for humanitære aktører (OCHA 2019a, s. 10). I underkant av en femtedel av de med behov for matvareassistanse i mai 2020 (2,7 millioner) mottok ikke nødhjelp. Mange av disse var jordbrukere i Sør-Somalia bosatt i områder med lav tilgjengelighet for humanitære aktører (FSNAU & FEWS NET 2020, s. 1).

Somalia har gjennomgått flere klimatiske sjokk de senere årene. Tørke returnerte til deler av landet i 2018, da det falt mindre nedbør enn normalt både i regnesongene høsten (*deyr*) 2018 og våren (*gu*) 2019, og gjorde det vanskeligere for rurale husholdninger å hente seg inn etter den foregående tørkeperioden (FSNAU & FEWS NET 2018 og 2019).

Regnesongene høsten (*deyr*) 2019 og våren (*gu*) 2020 var over gjennomsnittet nedbørsrike, men skapte til gjengjeld ødeleggende flommer i Sør- og Nord-Somalia. I tillegg til å oversvømme jordbruksområder langs elvene, satte flommene flere byer og landsbyer under vann.¹⁸ Flommene i 2020 påvirket 1 million mennesker, hvorav 418 000 ble midlertidig fordrevet fra sin hjem (OCHA 2020, s. 2-3), og antas å ville gi dårligere sommeravlinger i det irrigasjonsbaserte jordbruket langs elvene (FSNAU & FEWS NET 2020, s. 1).

3.2.1 Covid-19

Pandemien Covid-19 påvirker den økonomiske aktiviteten i Somalia.

FSNAU & FEWS NET rapporter om nedgang i eksport av buskap,¹⁹ og i etterspørselen av dagsarbeid i både den formelle og uformelle økonomien. Dette går særlig utover kjøpekraften til nomadiske og fattige urbane (inkludert internt fordrevne) husholdninger som er avhengig av henholdsvis å selge buskap og ta dagarbeid (FSNAU & FEWS NET 2020, s. 1-2, 5).

Samtidig har pengevekslingskontorer i hele Somalia rapportert om en nedgang i pengeoverføringer fra slektninger i utlandet (heretter omtalt som remisser), trolig

¹⁸ Deriblant var det meste av Belet Weyne og deler av Johwar under vann.

¹⁹ Nedgangen kom etter at Saudi-Arabia avlyste pilgrimsferden i forbindelse med *Eid al-Adha*. De to årlige pilgrimsferdene er viktige markeder, og genererer mer enn halvparten av den årlige eksporten av buskap (FSNAU & FEWS NET 2020b, s. 5).

som følge av at den somaliske diasporaen også opplever økonomisk usikkerhet (FSNAU & FEWS NET 2020, s. 1).²⁰

3.3 Størst matvareusikkerhet i rurale områder og blant internt fordrevne

I en studie gjennomført av Verdensbanken fremgår det at befolkningene i rurale områder og i leire for internt fordrevne i snitt er de fattigste (Pape & Karamba 2019, s. 10-11), og de med mest usikker matvaretilgang (Pape & Karamba 2019, s. 37, 68-69, 87). Det er imidlertid også en betydelig andel av fattige bybeboere og nomader som lever med usikker matvaretilgang.

Studien opererer med måleenheten matfattigdom («food poverty») på husholdningsnivå. En husholdning regnes som matfattig dersom de ikke er i stand til å dekke sitt daglige behov for mat med hele husstandens inntekt. I 2017/18, da tallmaterialet ble samlet inn, ble henholdsvis 58 prosent av husstander i rurale områder og 56 prosent av internt fordrevne husstander regnet som matfattige. Til sammenligning ble 41 prosent av husholdninger i urbane²¹ og 48 prosent av nomadiske husholdninger regnet som matfattige (Pape & Karamba 2019, s. 37).²²

Rurale husholdninger er i tillegg mer sårbare for klimatiske sjokk, som tørke og flom, enn urbane husholdninger. Dette følger naturlig av at landbruk og dyrehold i seg selv er sårbare for uforutsigbare klimatiske svingninger, men også av at rurale husholdninger i snitt er fattigere og har færre muligheter til inntektsgivende arbeid. Verdensbankens studie fant at det under matvarekrisen 2016/17 var mer sannsynlig for rurale husholdninger å bli fattige(re) og oppleve perioder med sult, enn hva det var for urbane husholdninger (Pape & Karamba 2019, s. 66-70).

Konflikter og gjentatte klimatiske sjokk har medført uforutsigbarhet med hensyn til hvordan rurale bosettinger skal skaffe sitt levebrød, og har videre ført til omfattende migrasjon eller fordrivelse til byer (OCHA 2019, s. 11). Mange ender opp i bosetninger tilknyttet urbane områder, preget av manglende infrastruktur og der beboerne har få rettigheter knyttet til eget husvære (Landinfo 2016a, s. 1). Til forskjell fra landsbygda, tilbyr byene mer stabile priser på mat, flere kilder til

²⁰ Remisser utgjorde i 2016 nær en fjerdedel av det somaliske bruttonasjonalproduktet, og er en viktig inntektskilde for mange husholdninger (Majid et al. 2018, s.1).

²¹ Mogadishu har den høyeste målte matfattigdommen blant urbane områder med 47 prosent matfattige husholdninger.

²² De samme forskjellene fremgår også i andelen husholdninger som rapporterer om perioder med sult («hunger») de siste fire ukene. 60 prosent av internt fordrevne, 50 prosent av nomadiske og 44 prosent av bofaste rurale husholdninger rapporterte at de i løpet av de siste fire ukene hadde opplevd minst én periode med sult, blant dem både fattige og ikke-fattige husholdninger. Til sammenligning er tallene for Mogadishu og andre urbane områder er henholdsvis 43 og 22 prosent (Pape & Karamba 2019, s. 13).

inntektsgivende arbeid og bedre tilgang til tjenester og nødhjelp (Pape & Karamba 2019, s. 37).²³

3.4 Tilgang til gode nettverk gir sikrere matvaretilgang

Konflikt, tørke og flom har negative konsekvenser for de fleste rammede husholdninger. I Verdensbankens studie ble det for eksempel funnet at både fattige og ikke-fattige²⁴ husholdninger i områder rammet av tørke rapporterte om perioder med sult i etterkant av matvarekrisen 2016/17 (Pape & Karamba 2019, s. 13-15).

Husholdningenes sosioøkonomiske posisjon og nettverk har imidlertid betydning for utfallet av en krise på kort og lang sikt.

Verdensbankens studie fant at mange relativt velstående jordbrukere ble fattige som følge av tørken i 2016/17, mens allerede fattige jordbrukere i større grad risikerte å miste sine levebrød helt og bli fordrevet fra hjemmene sine. Rurale husholdninger som (i tillegg) hadde en inntektskilde utenfor jordbrukssektoren klarte seg generelt bedre enn de som hadde hovedinntekt fra jordbruket. Andre faktorer som spilte inn på husholdningens evne til å klare seg gjennom tørken var nærhet til et matvaremarked og tilgang til kapital gjennom lån og remisser (pengeoverføringer fra slektninger i utlandet) (Pape & Karamba 2019, s. 66-71).

En annen studie (Maxwell et al. 2015) som undersøkte somaliske nettverk i krisetider, fant at noen typer familie- og klansnettverk gjorde medlemmene bedre rustet til å klare seg gjennom hungersnøden i 2011/12 enn andre. De rurale husholdningene som klarte seg best var de som tilhørte ressurssterke klaner, og med familiemedlemmer og slektninger i byer og diasporaen. Disse husholdningene mottok gjerne remisser og kunne be om andre tjenester, som å sende barna til slektninger for en periode. I noen tilfeller kunne de også dra nytte av midler som ble samlet inn og distribuert av diasporaen på klansnivå. Situasjonen var annerledes for rurale husholdninger uten slike urbane og internasjonale nettverk, da de i større grad var prisgitt sine familie- og klansnettverk på landsbygda. De rurale nettverkene kunne bidra med færre ressurser, fordi alle medlemmene var rammet av den samme tørken (Maxwell et al. 2015, s. 10-12).

Videre fant studien at tilgangen til slike ressurssterke nettverk avspeiler de rådende maktforholdene i Somalia. Historisk marginaliserte befolkningsgrupper,

²³ Det betyr ikke at «alt» er bedre byene, men at det i sum er flere inntektsmuligheter enn på landsbygda. Et viktig moment i denne sammenheng er at myndighetene først og fremst har kontroll i byene og at en del tjenester dermed kun er tilgjengelig der.

²⁴ Fattigdom ble i denne studien definert som inntekt på 1.90 USD dagen per person. En årsak til de små forskjellene mellom fattige (42 prosent rapporterte om perioder med sult) og ikke-fattige (38 prosent), kan være at en relativt stor andel ikke-fattige befinner seg nær fattigdomsgrensen.

som Rahanweyn- og Bantu-befolkningen, har generelt færre medlemmer i innflytelsesrike stillinger i byer og diasporaen, og har dermed færre kontakter å kalle på i krisetider (Maxwell et al. 2015, s. 14-15). Dette er også tilfellet for øvrige lavstatus- og minoritetsgrupper, herunder de såkalte yrkesgruppene (*midgan* og *tumal*) (World Bank Group et al. 2018, s. 126).²⁵

Den somaliske diasporaen strekker seg generelt langt for å hjelpe slektninger i hjemlandet (Landinfo 2020, s. 5-6). Remisser fra slektninger i utlandet har også betydning for somalieres matvaretilgang i «vanlige tider». Husholdninger som mottar remisser er generelt mindre fattige enn husholdninger som ikke mottar remisser (Pape & Karamba 2019, s. 125). En studie (Majid et al. 2017, s. 25-26) som undersøkte betydningen av remisser blant urbane, rurale og urbane husholdninger i Somalia, fant at remisser øker matvaresikkerheten blant mottagerne. Respondentene i studien oppga at de i snitt brukte nær 4/5 av pengene på matvarekjøp, og at de på grunn av pengeoverføringene kunne kjøpe mer og bedre mat, med større regelmessighet.

3.5 Svekket motstandsdyktighet som følge av gjentatte kriser

Syklusen av konflikt og stadig oftere tilbakevendende tørke og flom har skapt en nedadgående spiral, og gjort deler av den somaliske befolkningen mindre motstandsdyktige mot nye kriser (OCHA 2019, s. 27; Tahir 2019).

I Verdensbankens studie går det frem at to tredjedeler av somaliske husholdninger oppga å ha opplevd minst én krise det siste året, hvorav de fleste var rapportert av rurale og IDP-husholdninger og relatert til tørken i 2017 (Pape & Karamba 2019, s. 107-109).

I fraværet av statlige og private institusjoner som kan (for)sikre befolkningens levebrød i krisetider, er somaliere avhengig av sine egne ressurser og nettverk. Det viktigste sikkerhetsnett utgjøres av ens egen familie og klan, som kan bidra med støtte og pengebidrag. Ettersom store deler av den somaliske befolkningen er rammet av de påfølgende krisene, er imidlertid klanen en begrenset ressurs som ikke kan hjelpe alle til enhver tid (Landinfo 2020, s.7).

I krisetider er det derfor utbredt å ty til ulike mestringsstrategier, hvorav mange ikke er bærekraftige, men fører til økt sårbarhet på kort og lang sikt. I utsatte husholdninger finner man blant annet lite bærekraftige strategier som salg/konsumering av produksjonsmidler, lavere matinntak og å unndra barn fra skolegang (Development Initiatives 2019, s. 18-19; World Bank Group 2020b). Migrasjon, som regel fra rurale til urbane områder og leire for internt fordrevne, vil i krisetider være en siste utvei (Development Initiatives 2019, s. 18), og kan være en indikasjon på at det ikke lenger er mulig å opprettholde det rurale

²⁵ Se Landinfos respons *Lavstatusgrupper* (2016).

levebrødet. Dette gjelder særlig dersom migrasjonen er til en bosetning for internt fordrevne.

4 Nettressurser

Det finnes flere nettressurser hvor man kan få oppdatert informasjon om matvaresituasjonen og forhold som påvirker denne i Somalia:

- Famine Early Warning Systems Network (FEWS NET) er underlagt USAID og følger med på matvaretilgangen i alle deler av Somalia. På sine [nettsider](#) publiserer de blant annet kart som beskriver nåværende og forventet matvaretilgang i Somalia.
- Food Security and Nutrition Analysis Unit (FSNAU) er tilknyttet Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), og gjør fortløpende analyser av matvaretilgangen for ulike grupper i alle deler av Somalia. Etter hver regnesong presenterer de rapporter på sine [nettsider](#) som beskriver faktorer som påvirker matvaretilgangen («Technical Release») og ernærings situasjonen («Key Nutrition Results») i landet.
- UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) følger med på flommene i Somalia. På sine [nettsider](#) publiserer de jevnlig oppdateringer («Flash Updates»), som gir oversikt over hvilke områder som er rammet.
- Verdens helseorganisasjon (WHO) i Somalia følger med på utbredelsen av Covid-19, og har utformet et [«dashboard»](#) med oppdatert informasjon over geografisk utbredelse og antall smittede.
- FAO følger med på utbruddet av ørkengresshopper i Øst-Afrika. På sine [nettsider](#) har de et «dashboard», hvor man blant annet kan få tilgang til «Desert Locust Bulletin» som gir jevnlig oppdateringer om utbruddet.

Skriftlige kilder

- Checchi, F. & Robinson, C. W. (2013, 2. mai). *Mortality among populations of southern and central Somalia affected by severe food insecurity and famine during 2010-2012*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/in-focus/study-report-mortality-among-populations-southern-and-central-somalia-affected-severe-food-> [lastet ned 1. juli 2020]
- CIA, dvs. Central Intelligence Agency (2020). *The World Factbook: Somalia* (sist endret 17. august 2020). Virginia: CIA. Tilgjengelig fra <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/so.html> [lastet ned 31.08.2020]
- Clark, J. (1992, november). *Famine in Somalia and the International Response: Collective Failure*. [s.l.]:[s.n.]. Tilgjengelig fra https://www.refugees.org/wp-content/uploads/2018/09/Famine-in-Somalia-and-the-International-Response_Collective-Failure_November-1992_Jeffrey-Clark.pdf [lastet ned 1. juli 2020]
- Development Initiatives (2019, 24. juni). *Towards an improved understanding of vulnerability and resilience in Somalia*. Nairobi: Development Initiatives. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Report_Towards-an-improved-understanding-of-vulnerability-and-resilience-in-Somalia.pdf [lastet ned 10. juli]
- FAO, dvs. Food and Agriculture Organization of the United Nations (2018, 7. mai). *Somalia floods update*. Roma: FAO. Tilgjengelig fra http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/emergencies/docs/FAOSomaliaFloodsUpdate05071_8.pdf [lastet ned 1. juli 2020]
- FSNAU, dvs. Food Security and Nutrition Analysis Unit & FEWS NET, dvs. Famine Early Warning Systems Network (2011a, 4. mars). Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/FSNAU-Post-Deyr-2010-11-Technical-Report.pdf> [lastet ned 7. september 2020].
- FSNAU & FEWS NET (2011b, 24. August). *Dekadal Food Security and Nutrition Monitoring*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/Somalia-Dekadal-4th-24August2011.pdf> [lastet ned 7. september 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2011c, 8. oktober). *Food Security and Nutritional Analysis Post Gu 2011*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <http://www.fsnau.org/downloads/FSNAU-Post-Gu-2011-Food-Security-Technical-Series-Report.pdf> [lastet ned 25. august 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2011d, 20. juli). *Expanding famine across southern Somalia*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/downloads/press-release-expanding-famine-across-southern-somalia> [lastet ned 1. juli 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2011e, 3. august). *Famine thresholds surpassed in three new areas of southern Somalia*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/downloads/press-release-famine-thresholds-surpassed-three-new-areas-southern-somalia> [lastet ned 1. juli 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2011f, 5. september). *Famine spreads into Bay Region; 750,000 people face imminent starvation*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/in-focus/famine-spreads-bay-region-750000-people-face-imminent-starvation> [lastet ned 1. juli 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2016, juni). *Somalia Livelihood Profiles*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/downloads/somalia-livelihood-profiles> [lastet ned 1. juli 2020]
- FSNAU & FEWSNET (2017, 28. september). *Special Brief – Focus on Post Gu 2017*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/FSNAU-Special-Brief-September-2017_0.pdf [lastet ned 10. juli]

- FSNAU & FEWS NET (2018, 3. februar). *Technical Release: Post Deyr*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/downloads/fsnau-fews-net-post-deyr-technical-release-february-2019> [lastet ned 3. juli 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2019, 2. september). *Technical Release: Post-Gu*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/downloads/somalia-2019-post-gu-fsnau-fews-net-technical-release> [lastet ned 3. juli 2020]
- FSNAU & FEWS NET (2020, 13. juli). *Somalia Food Security: Below-average Gu harvest, COVID-19, and Deyr forecast drove crisis (IPC phase 3) through late 2020*. Nairobi: FSNAU. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/node/1793> [lastet ned 21. august 2020].
- FSNAU (2020). Climate. *FSNAU*. Tilgjengelig fra <https://www.fsnau.org/analytical-approach/methodology/climate> [lastet ned 1. juli 2020]
- Haile, G. G., Tang, Q., Sun, S., Huang, Z., Zhang, X. & Liu, X. (2019, juni). Droughts in East Africa: Causes, impacts and resilience. *Earth-Science Reviews* 193 (2019), 146-161. Tilgjengelig fra https://www.researchgate.net/publication/332334629_Droughts_in_East_Africa_Causes_impacts_and_resilience [lastet ned 4. september 2020]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (1993). *World Report 1993 – Somalia*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.refworld.org/docid/467fca601e.html> [lastet ned 1. juli 2020].
- ICG, dvs. International Crisis Group (2017, 9. mai). *Instrument of Pain (III): Conflict and famine in Somalia*. Nairobi/Brussel: ICG. Tilgjengelig fra <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/b125-instruments-of-pain-iii.pdf> [lastet ned 18. august 2020]
- IPC Global Partners (2012). *Integrated Food Security Phase Classification Technical Manual Version 2.0. Evidence and Standards for Better Food Security Decisions*. Roma: FAO. Tilgjengelig fra http://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC-Manual-2-Interactive.pdf [lastet ned 14. august 2020]
- Landinfo (2005, 8. april). *Jareer (bantu) befolkningen i Somalia*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig i Landdatabasen.
- Landinfo (2016a, 11. november). *Bosetningene i Mogadishu*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Respons-Somalia-Bosetningene-i-Mogadishu-11112016.pdf> [lastet ned 14. august]
- Landinfo (2016b, 12. desember). *Lavstatusgrupper*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Somalia-respons-Lavstatusgrupper-12122016.pdf> [lastet ned 25. august]
- Landinfo (2017, 20. desember). *Al-Shabaab utenfor byene i Sør-Somalia*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3660/1/3660_1.pdf [lastet ned 1. september 2020]
- Landinfo (2019, 21. mai). *Rer Hamar-befolkningen i Mogadishu*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2019/05/Respons-Somalia-Rer-Hamar-befolkningen-i-Mogadishu-21052019.pdf> [lastet ned 14. august 2020]
- Lewis, I. (2008). *Understanding Somalia and Somaliland*. Oxford: Oxford University Press.
- Lindley, A. (2014, februar). Questioning “drought displacement”: environment, politics and migration in Somalia. *Forced Migration Review* 45, 39-43. Tilgjengelig fra <https://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/crisis/lindley.pdf> [lastet ned 3. september 2020]
- Luling, V. (2002). *Somali Sultanate: The Geledi City-State over 150 years*. London: HAAN.

- Majid, N., Abdirahman, K. & Hassan, S. (2017, november). *Remittances and Vulnerability in Somalia: Assessing sources, uses and delivery mechanisms*. Nairobi: Rift Valley Institute. Tilgjengelig fra <http://documents1.worldbank.org/curated/en/633401530870281332/pdf/Remittances-and-Vulnerability-in-Somalia-Resubmission.pdf> [lastet ned 24. august 2020]
- Majid, N., Abdirahman, K. & Hassan, S. (2018, september). *Remittances and Vulnerability in Somalia*. Nairobi: Rift Valley Institute. Tilgjengelig fra [http://riftvalley.net/sites/default/files/publication-documents/Remittances %20and%20Vulnerability%20in%20Somalia %20by%20Nisar%20Majid%20-%20RVI%20Briefing%20%282018%29.pdf](http://riftvalley.net/sites/default/files/publication-documents/Remittances%20and%20Vulnerability%20in%20Somalia%20by%20Nisar%20Majid%20-%20RVI%20Briefing%20%282018%29.pdf) [lastet ned 24. august 2020]
- Majid, N. & McDowell, S. (2012). Hidden dimensions of the Somali Famine. *Global Food Security 1 (1)*, 36-32. Tilgjengelig fra https://www.academia.edu/23685918/Hidden_dimensions_of_the_Somalia_famine [lastet ned 3. september 2020]
- Maxwell, D. & Fitzpatrick, M. (2012). The 2011 Somalia Famine: Context, causes, and complications. *Global Food Security 1 (1)*, 5-12. Tilgjengelig fra https://www.academia.edu/23685918/Hidden_dimensions_of_the_Somalia_famine [lastet ned 3. september 2020]
- Maxwell, D., Majid, N., Adan, G., Abdirahman, K. & Kim, J. J. (2015, oktober). *Facing Famine: Somali experiences in the Famine of 2011*. Somerville: Feinstein International Center. Tilgjengelig fra <https://fic.tufts.edu/assets/Facing-Famine-high-quality.pdf> [lastet ned 25. august 2020]
- Menkhaus, K. (2012). No access: Critical bottlenecks in the 2011 Somali famine. *Global Food Security 1 (i)*, 29-35. Tilgjengelig fra <https://daneshyari.com/article/preview/1047619.pdf> [lastet ned 3. september 2020]
- NRC, dvs. Norwegian Refugee Council, UN Habitat & UNHCR (2009, 1. januar). *Land, Property and Housing in Somalia*. Oslo: NRC. Tilgjengelig fra <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/land-property-and-housing-in-somalia.pdf> [lastet ned 1. september 2020]
- OCHA, dvs. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (2017, desember). *Humanitarian Response Plan 2018: Somalia*. Nairobi: OCHA. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2018_somalia_hrp_final_draft_18122017_0.pdf [lastet ned 10. juli 2020]
- OCHA (2019a, desember). *Humanitarian Needs Overview 2020: Somalia*. Nairobi: OCHA. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2020%20Somalia%20Humanitarian%20Needs%20Overview.pdf> [lastet ned 10. juli 2020]
- OCHA (2019b). *Somalia: Drought Impact Response Plan (DIRP) – June- December 2019*. Nairobi: OCHA. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Somalia%202019%20DIRP.pdf> [lastet ned 10. juli 2020]
- OCHA (2020, 2. juni). *Humanitarian Bulletin Somalia, 1 May – 2 June 2020*. Nairobi: OCHA. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/May%20bulletin%204_for%20review%20JB.pdf [lastet ned 3. juli 2020]

- Pape, U. J. & Karamba, R. W (2019, 1. april). *Somali Poverty and Vulnerability Assessment: Findings from Wave 2 of the Somali High Frequency Survey*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://documents1.worldbank.org/curated/en/464241565765065128/pdf/Findings-from-Wave-2-of-the-Somali-High-Frequency-Survey.pdf> [lastet ned 1. juli 2020]
- Plaza, S. (2019, 18. desember). Migration, Remittances and Diaspora resources in Crisis and Disaster Risk Finance. *World Bank Blogs* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://blogs.worldbank.org/peoplemove/migration-remittances-and-diaspora-resources-crisis-and-disaster-risk-finance> [lastet ned 18. august 2020]
- Robinson, C., Zimmerman, L. & Checci, F (2014, 9. februar). *Internal and External Displacement among populations of Southern and Central Somalia Affected by Severe Food Insecurity and Famine during 2010-2012*. Washington D.C.: Johns Hopkins. Tilgjengelig fra https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Somali%20Displacement%20Report_FI_NAL_9Feb2014.pdf [lastet ned 8. juli 2020]
- Tahir, M. (2019, 8. juli). In Somalia, the climate emergency is already here. The World cannot ignore it. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/08/somalia-climate-emergency-world-drought-somalis> [lastet ned 10. juli 2020]
- UN Accountability Project – Somalia (2019). Neither Inevitable nor Accidental: The Impact of Marginalization in Somalia. I: Keating, M. & Waldman, M. (Red.), *War and Peace in Somalia: National Grievances, Local Conflict and Al-Shabaab*. Oxford: Oxford University Press, 41-48.
- UNHCR (2020). Operational Portal: Refugee Situations. *UNHCR*. Tilgjengelig fra <https://data2.unhcr.org/en/situations/horn/location/192> [lastet ned 1. september 2020]
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund & FRS, dvs. Federal Republic of Somalia (2014, oktober). *Population Estimation Survey 2014 for the Pre-War Regions of Somalia (PESS)*. Nairobi: UNFPA. Tilgjengelig fra <https://somalia.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Population-Estimation-Survey-of-Somalia-PESS-2013-2014.pdf> [lastet ned 1. juli 2020]
- USCRI, dvs. US Committee for Refugees and Immigrants (2001, 19. juni). *USCR Country Report Somalia: Statistics on refugees and other uprooted people*. Arlington: USCRI. Tilgjengelig fra <https://reliefweb.int/report/djibouti/uscr-country-report-somalia-statistics-refugees-and-other-uprooted-people-jun-2001> [lastet ned 10. juli 2020]
- World Bank Group (2005, januar). *Conflict in Somalia: Drivers and Dynamics*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/8476/360320SO0Conflict0inSomalia01PUBLIC1.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [lastet ned 1. juli 2020]
- World Bank Group & FAO (2018). *Rebuilding Resilient and Sustainable Agriculture in Somalia*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://www.fao.org/3/i8842en/I8842EN.pdf> [lastet ned 7. september]
- World Bank Group, United Nations, European Union, Global Facility for Disaster Reduction and Recovery & Government of Somalia (2018). *Somalia Drought Impact & Needs Assessment: Volume II*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra https://ec.europa.eu/fpi/sites/fpi/files/pdna/somalia_dina_2017_-_report_volume_iii_0.pdf [lastet ned 10. juli 2020]